

Exacta Narracio de los desordres causats en Ciutadella en el mes de Febrer de 1780 per un destacament de Mariners Inglesos Comandats per el Capita Heard, y Conduits per alguns Voluntaris Menorquins; bany Sadivaccio de Dn Antoni Jusqueda; composta per l'Instruccio dels Deputats elegits per sollicitar de la Cort, la Correspondent Satisfaccio, y seguida d'algunes Reflexions tant naturals, com proprioas, per demostrar la injusticia, ad que hasufrit aquest Poble tant inferiora l'exaccio.

eueque ipse miserum videri

Virgil. deenid l. 2 v. 35.

et quovis pars magna feci.

En Ciutadella de Menorca en los primeros dias del mes de marzo de 1780

Epodo

Abtot el particular Cuydado que han proeuat sempre los Menorquins persuadir las tropez Inglesas de la felicidad que creien gozar baxta dulzura del Govern Britanich, elly son estat bastant desgraciats, porque la mayor parte, sino toty los Governadors de la seua Isla, no hagen valgut desabusarse del antiguo preocupacio qu'elly conseruan, encare bastant estimacio a los seuy passats soberanos Espaniols, per no mereyer la satisfaccio d'estes tropez, com a verdaders, y fahels vey elly del seu Monarca Ingles. Previngut d'aquesta idea, es quessa qu'algun de elly, no ha vey parat a auensar que Menorca es un pais conquistat, y es por axo, que los seuy Sobres habitans han experimentat, ser vint el rigor de un domini adopiut per aforso, elly qui no han fe ja may, la menor resistencia a una famosa nauo, qui los pochey ab tant justy titoly. Tantost elly son mortificats en la libertad de la Religio; Tantost elly han sufrut l'abus dels mes authentichy privilegys. Altuy han vist privadas de tota la forsa, los seuy lleys municipals; Demas los han bistay veviure contra los seuy propy interefos. Un los ha carregat de las mes pesadas contribucions; l'altre los ha imposat insopurtables seruios. Com si toty seguescan el mateix projecte de la ruina, la ruina es pruedentment ametrassada, seua acostant de dia endia, es quasi inevitable. Nites tant com necessarias Consequencias per la dificultad el reuersal laborano qui va sempre aumentant a propriois, que van mençant los foros de los Menorquins. Pero elly no haurian imaginas ja may veurer arribar la seua desgracia a un extrem tant sensible, per la sorpresa qu'ha causat, com inconsolable, per el motiu que se ly hadonat. Ell seria hova ja de Comendar la seua historia,

pero porque puga causar tota l'impugnacio qui es capaç de fer en un fides
ben ordenat, la narracio d'un fet per molts de motius intercalant, es precis
posar en primer lloch tot lo qui pot haver donat ocasió a un fet tan
extraordinari.

Noticias preliminares

En consecuencia de l'obligacio que tenen los Pobles de Menorca de furnir
mitat del valor, de lo que por necessitate d'oli, y l'lena per l'entree-
niment de las tropas, foych requirida l'Universitat de Ciutadella
por S. E. el Sen. Murray en el mes de novembre del venent any
1779. de donar 2245 q.^s Mediant Carta del Capita Scott
cuantre mestre Sen. de dia 29. qui eran los que devia entregar dins tot
el mes del seguent Febrer: Los Juuats (1) qui beyen los Pagesos total-
ment ocupats en la Cultivacio de las terras, no devien elevalerse de
en moltant poderos, porque no se los fes mal lo gran un temps d'ahont
depende l'abundancia, o sterilitat de tot l'any. Ells ly exposaren
ab bastant viveza, porque se Ex.ª suspengues l'orde (2) fins al primer
dia del proximat, speransat l'eny d'uyta de lo promptitut, ob que
seria fet el servici, en correspondencia de l'atencio que los havia
tingut. Ells procuraren confirmarlo deiny aquestas speransas (3)
afeguantlo, de que no perdent de vista, la seua obligacio, havian
vestit a un particular, la de transportar en el front 2000 q.^s deiny
el temps degut, depany per ell el Cuydado de las vestany 245.

El General apavague bastant satisfet d'aquestas diligencias, pero ell
no pesaven molt dediy seny incomodar l'Universitat ab una nova
demanda de Major importancia: Ell ly ordena tenir un l'embarcador
10000 stacas a los ultims del mes de Janyer (4) seny perdret un moment
per demanarlo, axi el Real Servicio: El mes petit coneyement de las
forsas.

(1) El Major D. Sabriel Oliver de Candona, de Javari el Sr. Miguel Oleo
metge, el Pagey l'honor Christofal Salort, el mensual Juan Valtorull.
(2) Mediant Carta de 14. Xbre. (3) Mediant Carta de 22. Xbre. (4)
mediant Carta de 18. Febrer. De aquest Poble basta per quedar
sursosos. elevasen, com ell se conserva en mitj de tantay, y tant pres-
sants obligacions, seny que la may petita recompensa dulcifique lo penes
del seu treball. En tot axo los stacas se fan y se fan en un lloch tant

tot ple de aygua, solj que l'abundancia de la l'lena, puga suplir en algun
modo la falta del temps. Ells son transportats en Ciutadella, essent axi
que en un fetay molt propo d'una embarcacio, porque el Sen. podria
enviar bastiments a aquell paratge: Una partida d'aquells 245 q.^s de
l'lena estava alli ab las stacas, quant son ordenay los Juuats de no permetre
que surtia ningun bastiment del port. El Juat Javari foy present el
Comendant Sr. Surtur qui aquesta orde s'impugnava de executar l'altre
del transport de las stacas ind. Sr. Lelizo. y ell en queda tant plenament
convencut, que ly respon ho esser imaginable, que ell puga esser reprop
de la menor falta. En efecte el port va l'unic cami per transportar
aquells articles, ab la promptitat, que se sollicitavon, distant aquest Poble
del front trenta millas, lo que menos. Si aquestas ordres eran ben
dirigiday, podia esser culpable l'Universitat.

Los Juuats estan en totalment ocupats d'aquesta especie, quant una
nova Carta (1) los roba l'atenyo. Es (1) de die 7 Janyer 1780
Es l'Asser Legui que de part de S. Ex.ª los Maria Convoca los Pagesos per
exportarlos a denunciar un desertor, que suposava havian hestret fins
alay heroy, alay mes extraordinariay diligencias que s'havian fet per
encontrarlo. Ell se demostrea tant persuadet de la veritat d'aquesta
suposicio, que no satisfense de quedar assegurat (2) de que son donada
las sevas ordres, participa a los Juuats (2) qui atroba necessari fer sortir
200. Mariners Ingleses, que dueran ab eus los Pagesos, per buscar el desertor.
Com si los Menorquins sian d'iny l'obligacio d'averiguar los desertors ahont
s'encuentren, o com si pogan esser culpables totj de la falta d'algun parti-
cular qui pot haverlos cuberts.

Ell aparey qu'eran bastant multiplicats las ordres de S. Ex.ª per entretenir
tota l'aplicacio de los Juuats, pero ell stava tant lluny de pensarlo axi que
los ne reserva una, que sola demanava tot el temps. El temps critic de la
guerra los dia ell por medi de Carta del Asser Legui (3) demana tenir
en las fortificacions provisio de l'lena avansada per l'espai de sis mesos.
S'encarrega d'eu Cuydado, nosch lo poch que se devia del febrer, si tambe
lo que corresponia per sis mesos avansat; y tot axo d'iny el curt termini
de die d'ay, si no volen beure 200. homes, quitadors en el seu forme seny
respecte. (1) Med. Carta al Asser Legui de die 9 Janyer (2) mediant carta nova
20. del mes de Janyer. (3) de die 23 Janyer rebuda die 27.

ni atenció, seran pagats, de sorte que los Universitats deuen portar de la
part del Rey. Quant cada un d'aquests carrachs, forstar en si poch
considerables, tots l'unys eran veritadament insostenibles. El capatx
que s'encaminava al Sen. a parar per grav, aquest Poble d'ing l'ultima
desesperacio, y lo que ha successit, autoriza molt aquesta conjectura. Los
Magistrats n' obstant se demostren, tant mes prompts a l'execucio d'
aquesta orde, quant mes se concideran impracticable. Els responen
que luego de rebuda la Carta han despatxat albarans de 6000 l. a mes
de los 2000 que tenia ja recomenat, ni que el cuadrado, y Sanj: Qui ell
havian scrit al Sr. Domingay home molt entreprenent qui havia tret
l'Universitat de semblants conflictes: Sobre tot que ell no negligiran
el menor pag, qui pogues contribuir a satisfer l'lx. ab la promptitut que
demitava. Passos veritadament embarrats per los Jurats. Veuen
el castich que los amanastra aquell mateix qui porta invincibles obstacles
alay ordes que los distribuix. Aquell mateix qui los demana tanta
lleva, los t el port socrat quies l'vrich Cami per transportar la.
A pesar de tanty decors ell no acabaven de persuadirse que el Govern
estiguex tant irritat contra d'ell, que no volgues admetre res per la
seva justificacio; pero una aplicacio, que son obligats a fer, los fa perdre
tota esperansa de reconciliarse. La falta de vivres, los posa d'ing la
necessitat d'audir al. lx. per que vulga concedir los 600 p'is orde
de nombre de 3400. que ni havian arribados un bagiment. Un vesuy
esperat los causa la major consternacio. Una resposta gens mes
cuida los pronostica los mes fatals calamitats. Ell los acusa d'haver donat
poch exemple de la seva fidelitat, ell qui han cubert un desertor
en el seu terme tot l'espai de dos anys. Ell los dona per una prova
contraria la seva tardansa en cumplir el Real servici. Ell los assegura
que no admetra per excusa la falta del seu obligat. Ell los amanastra
en fin de ~~reforzar~~ reforzar el destacament qu'ha ordenat servir
bajo la direccio del Capita. Sean, per tallar la lleva del Comal del Roy
y de los puestos mes vesing del port. Miserable Consolacio per un Poble
quite por un dels principals autors de la seva pobresa; aquell mateix
qui ly nega un tant petit alivio. Desgracia inconsolable, haver de
passar per subdit rebelde en l'esperit del Govern, los qui especulan
seu examen los seus mes pesados Ordes.

Vixes aquest conflicte, quant mes los Jurats veuen la seva conducta

menys encontran res quils paga fer mes per l'indignacio del Govern,
ell concideraven del tot imposible entregar la lleva convenida d'ing el temps
prescrit, quant encare era necessari, forsa tallar. Aquells 245. q. de que
s'ha parlat, no eran vigorosament deguts, fins passay los ultims dies del
mey de Febrer. Entot axo una porticla de aquesta lleva, estava fent ably
stages en l'embarcador, esperant que s'ubrig el port. Ells seran aplicats al
Comendant, el seu obligat havia audir al Sen. y en contra del Affor sequi.
del Capita. Sean y de Sr. Secretari, se ly havia dit, que ni per el servici
del Rey, se podia levar l'embregament. Ells veuen continuas los amanastras
axi com los impediments. Ells feyen lo que podian, y se los imputavan en el
mateix temps, los mes culpables negligencias. Ells no creyen, no tenen res a
femur, y femian axi mateix alguna irregularidad. En fin tanty pleny de zel
com revertis desubinnent, ell s'abandonan ala seva innocencia. Refugi
poch legur, pero vrich contra los dictaments de la preocupacio. La tranquil
lidat de la seva conciencia, los assegurava, pero l'incertitut d'el success los
fencia d'ing la major inquietut. El die de Febrer fanch per ell el desir,
fent los veurer la sort, la trista sort que los aguardava.

Narracio

En avirats los Jurats cerco los duos de la tarde, que se aviraba ya molt prop
de Ciudadella un destacament de matadors, qui feren, matan y voban
tot lo que encontran per la campanya. La borot que causan al Poble,
los fusallados qui anuncian aquest carnatge, los convoca ala Casa de la
vila, tant incerty de lo que podia arribar, com de los medis que havian
de prendre per prevenirlo. La tristesa pintada sobre la cara, ell se presen
tican los mes fatals calamitats; pero per sobrada desgracia, ell no poden
imaginar un expedient per pasar a cubert el seu tant fanch com innocent
poble, dels horrosos extragos de una tempestat que amanastra de tan
prop. Ells estaven sumergintse d'ing tant malencolias idios, quant
passa per davant ell, aquest espantoy destacament, fanchó batent y
bandera ventant, compost de uny centy deu homes, ell no podia esperat
respectar per el nombre, pero ell infundia en los Cors, el temor ab el
seu ayre tant fiero, com intolerant. El descaito ab que portava la Carn

qui acabava de matar, cubrinto a ell de sang, y de deshonra: inspi-
rava a tot el Poble un mortal abatiment. Tothom corria darrera d'ell,
y altre a oferir testimoni, de la propria desolacio, pero un ventou confus
es la unica, que bastant biva expreccio de la comuna tristesa.
Los Jurats en nom de tots, comen luego al born, ahont se dirigia a posta
siopa. Dos Conventes de que xej podia approfitarlos, ell van a rebre
Salley, que se los volova imposar. Ells suplican a D. Antoni Gasqueta
esperansatz de encontrar algun Consol en un Cor heror que. Ell lo
pregem de voler escusat a los sey offigis concubodans, el justo de tenir
en la nit en Casas sevas, una gent tant sanguinaria, posant los tots Jurats
en el gran quantor qui habitan los voluntarij menors que, podent
aquey ofer comperitj per el Poble, seny la menor incomoditat, pero
quina sorpresa. Aquest Senor los respon durament, que los mariners
Inglesos deven ofer abocatz luego de dos endos en las Casas dels parti-
culars; y que si las sevas endos que son las de. Ex. no son diry ni si nota
executadas, ell los compartira per las Casas dels Senors. S. Mag. cedint
ala forsa, tot lo que se va de demanda tenia de equitade, van abell
a Salacio per parlar ab el Cap. Seard sobre las providencias que
se podian prender. La resolucio es, atesa la precipitacio de las endos,
que si an abocatz endos podadas dels Pagesos. D. Gasqueta surt, y ben
prest, queda tot executat.

Entretant se entresenen los Jurats alli curadosos de averiguar el
destino del seu Poble. Ells parlan, ell observan pero inutilment.
Que venia a fer el mes desegrodable servici, per elleu geni venint a
castigar aquest ferme, ahont havia viscut tant de temps un desertor,
fench tot lo que pogueren saguar de la boca de M. Seard: M. Butler quista
que los sevas endos eran illimitadas, y que se podian temer, encare my las
que tenia secretas. El Senor Clavari no deya ab dir, que protestant, no voler
judicar sobre lo ordenat per. Ex. atribuava un honorable castigat tot
un ferme per la falta d'ell, o de los particulars qui podien per ventura
haver cubert el desertor: que be podia. Ex. averiguarlo, y fer sentir
a qualtevol el vigor de las lleys, seny haver de castigar tanx d'innocentj
ab una general perreccuo. Pero com no eran los valors qui havian
de governar M. Seard fench seny facilidat que seni representacion
de tant solidat. En fin despuj d'altres differents reflexions, los Jurats
foven dins el cas, de despedirse seny altre consol qui hevor ven
entrat ab versos equivoques, s'incertitat de lo que tenian que
spuar. que no se pot temer ab la forsa, despreciada la Justicia.

Ells passaren la nit, ab bastant inquietat, encare que no successy rey qui
mereques particular atencio. Pero no senti tant prest el dia, com no
quedaven diry s' inaccio. Ells foren prest informatz per medi del Simich
que feven passar per totas las podadas, qui el dia antecedent havian portat
los mariners trenta y bista y, poch mes, o menos, entre los quals, y
havia molts de hostinos, un bacell, molta volalla domestica y altres arti-
cles comestibles. Ells no pogueren diry, que havian menj de dos yedun
de lo que podian consumir, a menj de la mort, y ferit que deaven en la
Campana, no se proposaven los maralsos altres que s' arribar a ve-
parablement aquest ferme transportatz per un el vertederament
patrioto, resden d' informuarne luego el Cap. Seard, conjuant lo de repri-
mur aquesta desenfrenada llibertat. Pero ell se preparaven per la
vista visita quant una General Comissio del Poble, los deya quasi
immobles. Una vus d'escampa que los maralsos van a la quejar
totala bilitat y excepcio de personas. En efecte ell entren repentin-
ment en las Casas circa los doze del mati dividitj en molts partullas.
Comensant per los mey d'ineipals, ell se presentan bayoneta
desnua en ma, y introduyen ab ell el desorde, la confusio, un
justo quasi mortal. Ben lluny d'observar alguna civilitat, ell no
demonen soament el permy. Subividitj entantj partidj compostatz
differents encontran en l' interior de las Casas, ell obren o fan obert ab tot
lo aparato de la violencia, los secrets mes esconditj de las familias; descom-
ponen los nobles mey preciosos; prenen totas las armas tant blancas, com
de foch, y altres articles semblants a aquestj.

Faltant aquella fiava, la major part dels Senors en las Casas, las pobres
Senoras pusillanimes per naturalza, reben aquesto bisto capax d'impler
de temor el Cor de qualtevol home coratjos. Tremblers honorosos, y pla-
maixas intervumpudas per molts de suspirs, llagrimas abundants, ten-
dres filles qui no troban consol entre los braços de las mayes, vells
venerables qui buscan enva un retiro segur en las sevas propias Casas,
tal es el trist spectacle, qui capax de ferir el Cor mes indiferent, no fa
la menor impreccio en los Cors dels sey autors. Com si se fassian un
gest de renovar continuament aquesto en unj speritj qui han perur
recobrar, encare la seva primera tranquilidat, ell repete per juvent
los bistos, y entren differents voltas, en una mateixa Casa. Abandonos

de las propias Casas y familias a la discrecion d' una gent tant poch veterada,
son las fatales Consequencias d' una sorpresa tant poch prevenida com
geny mercedada. Elly no se cansan de regoneyer, ayi com las familias de
sufrir. La paciencia ab que son rebuy dels may poderosos aumenta el oratge
ayi com la intencio de uny homeny que no poden confiar en las suyas forçes,
elly s' escampan per tot el Poble, y ben prest tot el Poble experimenta
la mateixa sort. La Casa de la Universitat, los Convents, los temples no
tenen privilegi, ni immunitat, qui los eximesca de tant afrontada injuria.
Siny alo may sagrat del Sanctuari arribaren segons se diu, los amanesstas
d' aquestas many profanas, y per una particular providencia d' aquell
donor qui se calli la seva habitacio, no se comete un tant execrable
desecato. El Monestri de Religiosos, qui lo hauria imaginat. aquest
precios deposit de la virginitat, ven entrar per la primera volta en el
Claustro y alborot, y la corrupcio del sigle. Aquestas innocents senyors
la mayor part nobles, por hapament un cas que totos pobres per Religio
merexenteris aqui un particularloch

Requiritas por el Cap. Beato y Dr. Antoni Sureda d' obrir las portas,
ellay se deneguen com era de la seva obligacio. Amanesstas de venir a
fivar las portas entorta, si persisteixen en la seva resistencia, quedaran
interdiday, pero sempre constants, responden que lo es imposible de su la
licencia del seu Superior. El Palle y Consul, qui se arvoa alli, se offeren
a for venir luego el Comissari, soly que no se comete una violencia qui se ny
aprofitarlos, hauria aumentat l' espors, en que se ny veyo. El Corve al Conde
de St. Franch y d' un poch moment, son alla los dos. Informar el Superior,
que taly eran los Ordes del Dr. se ven forisar a permetre una accio ala
qual no hauria consentit ja may. las portas s' obran. Aquellas aspidas
Religiosas cubrint ab un vel negre, la seva Confusio, ayi com las inconsolables
lagrimas del seu modest y trerdy vly, se componen en duas lineas per
briar una tant desayadable Visita. M. Buñuel un del que entran, be
prouava a segurarlos, de que no tenen res a temer, per tot quant de los
diu per encorregarlos, excita may, y may, los plors, los sanglots, los suspirs
en un Cors naturalment fany trerdy, com flacs. Estant trista la
situacio a aquestas innocents donzellas, que obliga los Officialy a reti-
rarse, despues d' haver regoneyer solament las publicas officinas del
monestri. Elly no poden sufrir may llarg temps un objecte qui se

se comilla per molt de motiu el respecte, y la Compasio de toly los
qui se arvoan presents.

Mentz que en el Claustro, se passava una tant tragica Luna Luna,
Continuaven los matalots en el Poble los seys arveiments; el dia
acabava ja, y elly portaven enca se ab el matiz ferros los seys
impertinents regoneyers. Los Jurats qui ignoravan com los de may
el fi de aquell general desermorant, se abarromavan com elly a lo que
la fortuna los aguardava. Los ombres de la nit qui enaven a cubrir
los Cels de tenebras, los cubrian el Cor de una mortal agonio. Totas los
horrorosas imagines que pot excitar al temor en una alborotada
imaginativa, eren alhy tantas vealidat que los feyen temer aquella
nit un universal desconsol faul de inferis en la seva situacio, que de
vepreserir ab loy tant bivesa. Elly acutepen el Cap. Beato, si donen
part dels seys temors, y hy suplican per lo que y ha de may sagrat,
vulgodonar los seys Ordes, porque la nit paga vestalli en el seu Poble
la perduda quietut, de xanto se posan seny syto del seu passat Consament.
Aquest Senor tant dolc en las parvules, com inconsequent en las sevas
bonas intencions, los fa sperar tot lo que podva dependir de la seva
autoridad. Elly pren una ocasio de exposar hy los vobos, los extragos,
los insultos comeros per el seu destacament. Elly demostra un vintise de
aquestas accions; promet las mes severas Ordes, porque no falta en lo
venidor a ningun particular la seva escapio de una lincha; tal fonch
la seva expressio: y los afegua, que si sabio los delinquents, no dexaria de
castigarlos vigorosamente. Qui no se heuva de pat seduit de tant bon
sentiment. Los Jurats, pero no podian estar sigats d' un home qui
cunty de arvor a Ciudadella, passajant el destacament que tenia
en linea, hy havia vist escorpar dy bistios delos matalots que havia
mortas. Elly no podian confiar d' un home qui havian vist entrar
devant el mator destacament, qui portava sobre los espaldas l' estandart
del extrago, en la Cavn que se depara de matalot. Entos oros per fehy
entender que elly penetraven los sevas intencions; el Jurat Clavari
hy insinua un medi tan faul, com prompte per informante dels
delinquents. Elly hy diu que ben prest, pot quedar justifiat lo que
se portar en algunay potada; y que el pot sebrer d' un moment
el nom delos matalots qui los habitan. Pero el Cap. Beato estava tant

tant lluny de practicarlo, com de reprimir la llibertat dels seus
soldats. El procura eludirlo ab especies promesas, que no tardan
a desmentir. La nit arriban y los que los Matelots fenguessen en
efecte orde de retirar-se, los que estiguessen cansats de una Comissio
tant trebellosa, los tambe que temian elly mateyos de exponerse
ala desesperacio dels paisans, suspenguessen en algun modo los seus
hostilitats. No succedi tot lo qui es podia temer, pero succedi mes de
lo que se podia esperar.

Entre altres Coses de poca Consideracio, y que se poden pagar per
Consequencias inevitables de la llibertat, que se donava a una
gent de aquest caracte, una sola basta per donar una idea de el
gravissim perill, en que estaven los Sobres habitants de aquest Poble,
en mitj de uny homeny tant inhumany. El Cos fouch de la major
importancia. Anaren tres, o quatre a un hort molt vici de la vila
ahont encontraren un Pare de familia ab la seva muller, y una Jove
filla seva. Elly noveren tant prest aquesta, com se demostraren
resolts de vobarla. Los armay desnucay, elly son luego a Mary abel
Pare. El Pare tenia el ~~traje~~ temio el nombre de aquesty arrey,
ayot com la forsa de los seus armay, pero la preciosidad del objecte,
que se li disputava anima de tal manera el seu Coratge, que apesar
de un Cop de bayoneta, tingue la fortuna de arrencar la seva filla
de aquellay Mary insolent que volien abusarne. El Conyement
que tenia delloch pint ab las obscuridads de la nit li facilitaren
la seva precipitada fuyta.

Si el motiu no fouch tant gran, no fouch quisto menor se inquietat
en que para Sr. Antoni Pasquedo de ferentz, familia, de las mey principals,
volent prevenir los d'un susto, que se los podia donar aquella nit,
que no temian los dia quant sentiran un tambó, que ell los fara
posar una sentinella, qui los preservara de totas las vexacions que
se faran quista en el restant del Poble. Los fuydas eran massa
frescas, porque no tornassen obvise luego. Los homeny y los donay, los
Joves, y los Vells, los pleny de sperit, mey encare que los Stupids, ima-
ginan sentir se los exity de una General Comissio; y planante antes
de hora de la sort dels seus parents, dels seus amichs, dels seus Conciu-
tadonay, elly no poden acabar de aspreguarse, que no cesan Comprosoy
diny la Comuna desgracia. El terror era mey gran a proporcio del
Conyement, que se tenia dels exectos, que es capay de cometer una
Trova, tant desordenada, com sens disciplina. En el dia elly hauran

fet fang, que no se podia temer en la nit. Pero ben entes tot lo susto fouch
per aquellay afavoridas familias. El tambó nose va tocar, y los qui ne haurian
tingut aquell ayris, sperian en ser hoy ferents el dia que desistirvan.
El arriban aquest dia, pero en loch de portar los algun alivio, ajesta un nou
pes, ab loy qui los oprimia. El Sen. serviu a los Junats (1) que si la llera
no es immediadament venesa, executara lo que havia amanajat die 29
del passat (1) Cant de dia 3 febrer velada dia 4 Janyer, y que el Cap. Fleard
nosurtiva del seu ferme, ab el destacament, que los suay oides, ^{posan} en ony altre
respecte entroment obedidoy. El destentoy, y la llera, son los dos respectes
de que parla S. Ex. y son elly los que la llibertad estava impossibilitada
de executar. S. Magos jugaday opicom perturbada per oides tan implica-
sioy, responen el matey dia, que han pres los mey prompts expedientz
per la puntual execucio del Reyal servici, obligats a regularne ab las pocas
y miserables fonsos del seu Poble. Que hantat, at 4000 q. a los Pagos que
deuen fregnar dny sey dia al Carrogador del port, resolts de emprarne
2000 q. de alguay particulars, per que nictay los fonsos de la Pageria ab
los de la vila, se avansay el Reyal servici; En fin que tenen partide de
aquelly 245 q. dny alguay Xavegos qui ab los 2000 que tenen investit
a miquel Cuadrado, feyan tota la llera legada, y la que se ordenava
avensar.

Entretant que los Junats, feyan tant de esforços, per apacar el Governador,
sunt mitat del destacament ala Campaña per llevarnarle. Elly se escampa
per las Poesciony ab la imperiosidad de una fiera afamada de Sanch y de
carnatge. Repartit en diferentz esquadrony, el no passa, per ningun loch
seny de par indies del exotrogo, que Coura. La mort qui camina devers
ell, es el mey fatal ~~previsor~~ previsor de la destruccio qui el segueix.
Se fan sentir de molt lluny los trovoy qui avisan de la seva brigada. Elly seria
tant malencolic, com enfada individualisar totas las afrontos, toty los agraviz
toty los desrimentz, ab que fouch affligida sey dny una Campaña qui ha
molt anys no se cultiva, sino per procurar la abundancia a aquellay tra-
teyos qui havian projectat la sua ruina. Aquy los Matelots donan la mort
a set, o vuyt bestias, despres de quedar afeciatz de pa, fet, y formage.
Ally fan pendrer la vida a un Doble ab molt de fassinoy, quant se ha
presentat ab molt de gust, el seu moderat apetit, lo millor que podia
encontrarse en una Sobre Casa. A una part prenen el mayor nombre
de Sobresados, oulla, y altres articles qui havian de servir per la provisio

de tot lo any a aquella desgraciada familia. A altre Comsa meyen tot el vi
que tenian previngut per molt de temps prodigalment, no satisfeje de
losobie abundant que se luy offerien. Aquell Jugey veu delj seuy vllj com
se destrouia el seu petit rebano, cansantse molt liment de suplicar,
de planerica ab loj llagrimay aloj vllj de lo irremediabile danj que
se luy causa. Aquest es de present quant se desolan los ruy Casay
de aquella volalla domestica, qui en el mateix temps que feya
el seu divertiment, ly era de lo mejor utilitat. Los portay no im-
pediren aquesta desencadenada furia. Los Clay no preservan res,
de una tant vigorosa inquisicio. Tot esta al arbitre de una gent qui
aloy muy petita resistencia, o millor, qui al a muy breu tardansa en
domarlos, lo que el seu caputxo los fa demanar, presentan demuy los
armay, amonostant los infelices habitantj de la Campaña de passarlos
de part a part.

La posteridad vindra los seuy difficultatj a creuar la paciencia de
aquest Poble, pero de tantas muy animay que lo componen, ell no ten
encontrava una qui a muy de no contradiu una sola de aquestay
Circunstanciay, no trobia que perden molt de el seu honor, posada
demunt el paper. Los representacionj que han fetay los Griensj a la
Universitat, seran uny eternj monumentj qui justificaran la veritat
de aquesta narracio. Es ay que un exemplo de sufriment de para
conversat el mon, de que ben lluny de poder estar, suspiratj los me-
nor quing de infidelidad, ell honoran los mes vigorosay provey de la
seva fidelidad.

En el mateix temps que se desolava xpi la Campaña, com si se temey
que algun inimich, no se approfita de aquell hivern, sabida beya
afogar los seuy visindatj per la altre mitat del destacament que havia
quedat en ella. Veyan los seuy habitantj entrar cada instant los gallinay,
los fursinay, los ovelloy, y moltj altre fruyts del seu suor, y treball, qui
el mateix no gosaven consumir seuy economia. Ells eran testimoniay
de la multitud de carni, que entraven, los qui venien de vegones per la
Campaña. Ells veparen. Pero paria tant tragica com a fron-
tera narracio: son Inglesay en fin, qui ay nos tractan. Cubresca el
negre vel del silenci fol lo horrendo delj seu ingrany procedimentj,
qui per estar fetj de alguny particularj, no poden atribuirse seuy impo-
sicio a tota la Nacio.

El Jurey Jauri acompanya los quipay de alguny pobretj davant el Cap^a Heard.
Ell ly protesta, que si los benj, si las personas, si las anch delj habitantj de Ciudadella,
son necessariy per el Service de S. Mado, tot esta prompota a estar sacrificat ala muy
petita insinuacio; pero que ell esta inconsolable, de experimentar un tracto tant
afrentos, seuy sebrer el seu autor, la seva Causa, y lo que es pitjor, el modo com
venediarlo. No falta un Ingles que la casualidad fey de la Compaña, qui present
el partit de la Justicia, prompote en aquestay, o semblantj paravlay: y be? que lo
hem trobat ab un fusell, en elloch, de algun de aquellj pobretj, lo fuaic pagat
ab la vida a un delj Matalos, el seu Criminal averiment. Pero ell queda ple
de admiracio, veponently el Jurey Jauri, qui havia encarregat ab los muy
obligantj expressiõny, a los seuy habitantj del seu Poble, que se dexasen tractar
primer ab tota inhumanidad, any de cometre el menor atentat contra la vida
de aquellj, qui deyan, que servian bay el Real Esendar de nostre amalle
Monarca. El Cap^a Heard tengue veurus luego al medi que acustumava
pendores per evitar una averiguacio, qui lo havia posat any la necessitat de
donar al publich una satisfaccio, castigant vigorosament moltj de ellj. Digo, delj
seuy Matalos. Ell demana luego el nom delj delinquentj. El Jurey Jauri havontj
del que ay era tan imposible, com inutil, quant el dia 3. se eva offert adonarly
la muy exacta informacio de semblantj delictes, seuy que se vage donat el menor
pas per veprimillos, se despedex veperntinament any la resolucio de no tornar
muy a parlar ab un home, qui no tenia la Justicia per vegla de la seva Conduita.
Un fer del mateix dia dona la ultima confirmacio al seu pensament. Volente fer
surtir dos de aquestj Marinerj de la seva posada, ellj se veustifican, per que tenian
en ella dos seyrinos que havian mort aquell mati. Instruytj los Jurey, fuan
passar al Cap^a Heard el report per medi del seu Intyprete. Jaurne Camps.
Aquest se comparexer un delj dos Marinerj, ly fa Confessar el delictes, y veu
com lo despedexen seuy el menor Castich. Tant es ver que el Cap^a Heard no
intentava veprimir una matansa voluntaria delj bestiar, de nostre ferme
qui si directament era perjudicial aloj seuy habitantj, no dexava de cherto
indirectament ala guarnicio, amenaçant per moltj de danys una falta
de aquest article.

Causatj los Jurey de veurer augmentar la affliccio del seu Poble a la conti-
nuacio delj Materay desordj, se parteyen la tarde de el dia seuy amalle,
esperansay de loguar del Governador, lo que inutilment havian del Cap^a Heard.
Ells no vuren del seu ferme, que no encontraven, en los de Ferrarias, y Mercadal,
los mateixay hostilitatj, el mateix alborot, la mateixa opressio. Fuan uny altre
de destacamentj voluntj de Marinerj, presentan los majors puilly ab los
continuy fusellatj, qui se fan sentir de totay partj. El sol zel del be publich

podia cabir aloy vly dely Magestrat el terror de ely tity Casy aque se
exposaven.

Ben instruit en la lengua inglesa el Jurat Savari promet abrey enconvergy
Collegas, un ~~favorable~~ favorable success. Podente entender de aquella barbara
gent, ell pren el primer loch, pasantoty per el moadal circa la vuyt delasit,
y trepitant el temor, avriban a Alegor, ja pasatoty nou. Aquestoty y abrey
menudencies que podian estar tingudas per superfluas en un altre specie
de narracio, poden be entrar per ombres en la pintura, que es precy fet
ala Cort de el furest estat de hosta bla, per vendicar lo honor del sey
degracias habitant.

Los Jurats del moadal igualment sino mey agraciats que los de
Cuitadella se vnyen justament ab ely, per fer adu ~~la~~ la mey pathetica
representacio de los comuny calamidat.

Avribay a Maho ely enolar higo el secretari ab ell endich de aquesta
universidad a demanar ad. Ex. me hova per poderly parlar. es
natural que la virgud dely Jurat, fo avribada ja ala noticia de
Salacio, puy fust prest se descubri en el la Cort de Sindich, que no
senti precipitadamente un Cuiat leguit de un official, que sey donat
loch de parlar, digueren, que el General estava malalt, y no era
birible. Temerosos los Jurat, de que preceptante la mateya indisposicio
no se loy dilatay notabament al enderig, resolgueren de suspender
S. Ex. y presentarse a ell sey fesse anunciar. Entrant a Salacio, ely
descubriren ja el Senl. qui se pasagava per la galaria, abel thinent
Senl. Dvapoy. Ell no pogue dexar de advertirly, y foneh quista aquesta
Casualidad, t qui loy facilita luego la audiencia. Ells non fust prest
ala seva presencia, com divigint el discurs al Juras militar entre
altray Casy; ly diu en Frances: Com! y vos qui tenien en sey noble, poden
sufir que el Rey Service no sia mey evasat. Aquest ly vespon que
no podian estar mey biray las diligencies, que se feyan. El Jurat Savari
sey dexar de observar que S. Ex. fa lo posible per evitarlo, ly presenta
un memorial dihently, que no podia adelantarse el Real Service que
ell no distribuay las seuy ordy, despuay de haverlo legit. Ell excuse de
acceptarlo, vesponet que no ey hova res a fer, sino que la lleo
se remete punctualmente. Persiste el Jural Savari en la impossibilidad
de transportarla, mentay queda sacacat el port. S. Ex. no se gata
menor dificultad a obrirlo, seny pero a acceptarlo memorial.
El Juras Savari ly diu que a mey del embregament de el port, contina

la representacio alre assumpto de la mayor importancia. Nos de mes
important que el Rey Service, vespon el Senl. el Jurat Savari, se mto vo
duayen los extracos dely Mateloy: ely devastan de tal modo duell; la meya patria
que S. Ex. loveya, no podria dexar de esser na internet. Nos surtiva internet
jo el Senl., el destacament de vosta firme, que no sia completat. el Rey Service
continua el Jural Savari esforcent mey y mey la vista situacio del Rey
Soble, y girantse el Senl. Murray al th. Senl. Dvapoy, veis, ly diu, aquesta es
la primera volta, que loy he envia rembaro destacament. El meu for no se
podia vesorder a executarlo. Ell pren en fin el memorial, y comensa a
legirlo, ab una veu bastant intelligible per el th. Senl. qui estava al Rey
costas. Pero ell no avriba fust prest a los foy de en reglament dely Marineros,
com aplega insensiblemente la representacio, carregant los Jurat de faltay,
y de omision, que no creyan tenir. El Juras Savari ly feu una apologia
de la sua conducta, exposantly en breu tot lo qui servey de preliminar a
aquesta narracio. Ell loque en fin que el destacament surtivia del Rey
ab la circunstancia pero, que si la llea, no se venetia prest, fovan se parlar,
segona vegada. Los Jurat qui pensavan, no tenir mey que sperar per las
horas, se vestimixen al Rey Soble, y teny que sey promesas, onde de S. Ex.
poguesten haver avribat, ja no encontraran el destacament en Cuitadella.
elly encontraran enly spirit una gran disposicio a sacrificar per una
causa tant justa, fuy aloy necessari vestly. En effecte un indifferet
admiravia la nostra paciencia, pero ell no gosavia aconsellar nos. de
olvidar injurias de aquesta narracion. La Cort ha de estar informada
per los menor quoy, y descubrada de aquestay fantasmas de infidelidad,
si ely no estan diry la resolucio, de que justificant en algun modo el Rey
silencio, las suspitay del Senl. surtivan eternament ab un modo tant
barbaro, com ple de ignominia. En materias tant delicadas la mey
leugera supita es un inperdonable delite: O purgarse de aquesta
accusacio, o abandonar se per sempre a los sufrimenty. La seva causa
no pot millorar. Aquest fet es incontestable. El seu autor no se excusa
menor encave despuay de moltay Confessiony de que va a donarse una
breu instruccio.

Noticias Relativas al antecedente Suces.

Un sector indiferente podia deixar de saber que los Jurats pudiesen
al General, un deputat pero no pot ignorar el vestant del seu
entrepasament. Moltes Cosas que apareixeran ben de poder d'ay del
fet dels Matalots, ben concideradas tenan ab ell molta connexio,
y poden estar de gran profit, ben menajadas en el seu temps.

Lo que no podva ser per, i endar la intencio de la Soba, no era
de poca utilitat per refusar la defensa del Contrari. Ell es de esperar
que no sera despreciada, la mey petita Circunstancia qui pugua rebayar
la idea que voldran donar los Menorquins de la seva fidelitat.

El General Murray, home de geni, capax de donar un preu a la guerra
mey poch solidos de enlluernar qualsevol esprit qui no pot contem-
plar nos de prop, ab los admirables colors, de que se ab vesten las sevas
ideas, embarasaria un home, menor instruit que ell, en las cosas de
manera, y triunfaria quists de la nostra innocencia ab las
matexas opressions, que sufrim de que se via force un Merit.

Es precij no despreciar el mey petit fet, tractante de instruir
aquell qui tinova Confians un negoci tan delicat com important.

Dins aquesta intencio es, que va a notarse tot lo que ha die, tot lo
que ha obrat el Genl Murray en consecuencia de la accio de los
Matalots; axi com tot lo qui se pot justificar una prevencio per justi-
ficarse.

Continuant la conversacio el Sr. Clavari enava fero una pintura
de el miserable estado del seu Poble per fer apareixer tot el pes de los
Reyals Levicies, quant intervompen to el Genl. Legiva al Snt. General
Ovaper, y li diu: ell vos aparexava que fero aquest Senor una
ponderacio de Carvech tant pesat, parla de Carvech insupportable,
estent axi que ell arriban a pagar, quasi no res per el Rey al Servicio.
El Rey paga las Tropas com vos sabeu. Ell paga tamba los Ministres,
Balle, y Jutjes. Ell ha pagat las casernas de los Soldats. Ell en Con-
quencia pagam un poch de oli y llená cosa de molt poca concideracio,
y en ninguna manera digue de los sevas exageracions. El Jutar
Clavari respon, luego quasi de el Carvech de oli y llená conciderar
ensi, no era de molt de cost, pero conciderar respecte de los pocos foyas
de los qui lo portaven, despues que l. epa havia fet cessar tota la

la Circulacio del Dinero; retirant los Tropas de aquell Poble, aquell Carvech
era ventaderament insupportable; y que no admestra consol, haver de sentir
tot el gasto de la tropa, com si efectivament la tinguesien; ell qui stava en
privat de tot los seus profits. Ell ajusta la irremparable peridici que causa
a la seua Universidad, el que l. Ro. no vulga pagar la llená a mey de
tres souy el quintar, la llená qui li ve a costar mey de sinch douy, podada
en el Philip. La orde Real diu ell, no pot exprejar ab major claredad, que los
Universitats devon furnir mitat del valor del oli y de la llená que poden
necessitar las Tropas de S. Magd. y no aydant de fixar el preu, ella suposa
que la seua diferencia, deu estar conciderada, per que pugua estar just el
seu repartiment. El General qui compres tota la forza de aquesta való,
diu al Snt. Genl. Ovaper, que ja era estar proposat aquest punto ala Cort
y que el Ministre havia ordenat, que el Govern, no pagos la llená a mey
de un real per quintar. Lo Cert, es que tal orde, no se es comunicada
fins al present alas Universitats, y es natural, que el Gov. no hauria de par
de posarla ala seua noticia, se vivint los dies 19 febrer de aquesta
manera: Si ell es irrationable que el Poble de Ciudadella de ga
furnir la llená al mateix preu que el de Mahó. La Curia de la Real
Governacio, devia determinar la igualtat, fulto que el Jutje seny
dupto conciderava, que antes de la regulacio qui ha establert el preu
de la llená a un real per quintar diry tot lo Circuit de la Soba; el Govern
ja may ha pagat mey que catore d'obles. Si el Jutje troba equitabile
concedir alguna cosa del preu addicional; se deber los quatre d'obles
per q. La sua prudencia podva dirigitlo per proporcionar proporcionar
la concessio addicional als Circunstancias, Situacio, y Condicio de las
dones Universitats.

En fin fero lo Senl. lo ultim esforz per convencer el Jutar Clavari de la
Justicia; ab que lo veperia de la seva omisio en el Real Servicio, fero
desesperer totas las sevas sevas, li diu: Yo no sabeu axi que ha mey de mize
any que fero ordenat a la vostra Universidad, de tenir sempre six mesos
de llená avanzada, per el port, en que esta la Soba de una repentina
invasio. No lo pot pagar el Jutar Clavari, pero ell respon, que el negoci
de la llená, es de tal naturaleza que la Universidad, no ha arribat a poder
sever ja may, si es avanzada, o no en los pagamentos. Ellent continuameos

Montificada per l'hebra, ella se dona sempre, y no hauret pogut pagar
encara, un Comptes General. Ell hauria pogut dir moltes altres coses,
pero de moment de estar molest, se despedex esperant algun alivio
del Memorial que hauria representat.

Los Pobles estaven vidensment alborotats, cuidant tot ab una breu que
se sollicita prest de la Cort la correspondencia satisfaccio. El Senl. informar
hugo de el moviment, que se feyen contra de ell, comensa adonar
pagos, qui en el mateix temps, que se encaminavan a entretenir los
Pobles, dins la divisio, donaven alguna aparencia de Justicia ala
seua conducta. Ell escriu a los Cavallers que es per una equivocacio
de Mr. Leard que ell quedon privats de las armas Blancas, no havent
estat la seua intencio, que se los prenguesen altres armas que las de
foc. Havent aques refusat de enar a prender las armas de casa
del Comendante, dins pochos dias, los fa restituir unas y altres, fent pagar
aqui Mr. Leard, segons se deya per executar aquesta Comissio en
el cas de un legon veses. Ell escriu a los Juyats, que quedant entos
que molta gent de la Campaña, es quepa de haver estat maltrac-
tada per los Mariners Inglesos, ell en consecuencia desitja de investigar
la veritat de el fet, ordenava, ly enviassen tot aquells qui
tenian una cosa quepa, a fi que los sevas deposicions mediante
jurament, se poguesen fer en el Tribunal, y presencia del Mr.
Mag. Segui; remetentlos en el mateix temps, una copia
de la resposta, que havian fet a la peticio feta per los Juyats
de Maho, per que los sevesca de resposta ala seua representacio
sobre del mateix fet.

Ell es ben dificil de compendre que fenten Mr. Leard de que
los piquets enviats en el terme de Maho, no havian comeg de servir
algun, essent de Tropa veglada, la mateixa resposta deya servir
ala peticio dels Juyats de Ciutadella, en que se parlen de los extrany
comeros per Maselot, qui no tenen, ni regla, ni disciplina militar.

Jo estich persuadit, diu ell, en aquell dretes, que los Tropas
empleadas en el terme de Maho, per buscar el desertor, y las
armas dels Pagos, hauran observat un bon orde, y una bona
disciplina, consistint, com consistian en quicunq de Tropa veglada.
Ell deuria confessar precissament, que preveya, o gravament suspitava
los desordes causats en Ciutadella per un destacament de Mariners

aplagats a bulto, sey vegla, ni ensenansa. Si en aleyer no se experimenta-
ven tantas injurias, ell se diu publicament, que el Comendante de aquella
vila, feu temer el Mayor Castich al Capd. dels Maselot, si transgredia
las ordres que tenia escritas des. 1.º

El General qui observa, que ningun comparex al Tribunal apesar de la
Corta, que havia servit a los Juyats, lo fa publicar mediante edicte, imagi-
nant per ventura causas en los Juyats de el baix poble algunas impropies
qui s'podrien balaras, las qui animarvan los mey distinguits. Pero fos
lo que fos de las suyas intencions, ellas no veixeren; y en el mateix temps
que ell feya aquesta maniova, las Universitats fexian per los seus deputats
elegits per convocare al Convent del Toro. Ells staven de prompta partida,
quant se reb una carta del Senl. en que diu: que de ningun modo per-
messa Junta General per medi de deputats, majorment en temps de guerra;
y que si las Universitats tenen que tractar, qui sia interstants a tota la Isla,
ellas no ignovan, que el Concell General es el medi establet per las
suas lleys, pero que tot se deya pagar devant los Deputats de la seua satisfac-
cio. Estant ben informat que el article de la generalidad es desde molts
anys qui menten las Universitats especialment de Maho y Ciutadella
dins una divisio la mey d'ora per ellas, ell se persuadey de que deya que era
aquest lo nich medi per impedir los seus Congressos ab una aparencia
de Justicia; y per vedar ab el temps en el Cor de los Menorquins, aquest
ardor, qui ly causava bastant inquietat.

Aquest obstacle era estat molta previst, per que pogues causar tot lo effice
desitjat. Las Universitats representan a S. Ex. que las Juntas que ell inten-
taven eran legals, y entant lo eran.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Small, illegible handwritten mark or signature.]

